

Láng Zsolt

A HABERMASI EMBERÜNK

Háború van a szomszédban, és ilyenkor mindig megszaporodnak az önmagukat csalhatatlannak tartó, másokat kioktató, lefitymáló észosztók. Már csak ezért is érdemes szót ejteni másféle mentalitásról.

Az a bibói megfogalmazás, hogy demokrata az, aki nem fél, kiegészítésre szorul. A szükséges nemfélésen kívül kell még hozzá elégséges kommunikatív képesség, empátikus érzéssel alátámasztott morális irányultság, éleslátás, illetve csorbulatlan hit, hogy a világ megváltoztatható.

Ezek persze csak szavak. A demokrata ráadásul kerüli a sok beszédet. Cselekvő ember, aki kinyitja az ablakot, ha rossz a levegő. Vagy kitarja az ajtót, és mosolyogva a kezét nyújtja annak, aki az ajtó előtt áll.

A kézfogás a demokrata jellegzetes mozdulata. Értelemadó gesztus. Az a habermasi plusz, amellyel megteremtődik az ideális beszédhelyzet, és lassan-lassan világossá válik, hogy az üdvjavak piacán kupeckedő prédikálók nyelvi készlete elégtelennek minősül.

Gálfalvi Gyurkáról is a kézfogás jut először eszembe. Amikor 1990 januárjában új csapattagként a *Látó* szerkesztőségébe érkeztem, tenyerét vendégváró tálcaként előrenyújtva, ő fogadott. Az együtt eltöltött évek alatt számomra ő lett a habermasi etikával rendelkező bibói demokrata példaképe. Nekem ő mutatta meg, mit jelent demokratikusan működtetni egy intézményt. Mit jelent egy szerkesztőségben a demokrácia. Mit jelent a közös munka. Hogyan lehet manipulatív klisék nélkül hatni másokra. Hogyan alakul át a kisvárosi belterjesség habermasi értékrenddé. Más szóval, hogyan válik a kommunikatív cselekvésben rejlő racionalitás-potenciál segítségével feltárhatóvá, végül pedig leépíthetővé mindenféle hatalmi viszony, hogyan alakítható ki az aktív, a közös részvétel a döntésekben, és ezen keresztül milyen módon tárul fel a konszenzusos alapon kidolgozott és elfogadott etika lehetősége.

Ezek az idők már az 1989 utáni idők voltak, amikor a bibói félelemfaktornak kisebb volt a szerepe. Lényegesebbé vált a habermasi cselekvő racionalitás. Ami szolidabb bátorságot igényelt. Szembeszállni az előítéletekkel, a bebetonozott értékklíkkék kulőr lokálnyikjaival, régi harcostársak poros

hiúságával és így tovább, és így tovább. A demokrata nemcsak a zsarnokság és a rabszolgaság ellen küzd, hanem az én öntömjénező szolipszizmusa ellen is.

Gálfalvi Gyurka soha nem mondta a *Látóra*, hogy „a lapom”. Jóllehet a szerkesztőségben ő dolgozott a legtöbbet. Nem ült az asztalfőn. Eleve kerek asztalt választott, ahol mindenki helye ugyanolyan értékű. Ma már egészen hihetetlen, de támogatta azt is, hogy a lap minden szerkesztőjének ugyanannyi legyen a fizetése. Sőt, miután kényszerűen át kellett mennünk a megyei tanács fennhatósága alá, vállalta azt is, hogy az állami adminisztrációt kiigazítva, a szerkesztőségen belül kiegyenlítsük a különbségeket. Ami természetesen számára volt a legelőnytelenebb. Vállalta. És ha már szóba jött, egyebeket is elviselt: rágalmakat, sértéseket, világraszóló hisztiket. Hányszor, de hányszor kiállt értünk, magára haragítva a fél világot. Toldi Miklós-ként tűrte, ha emiatt kirekesztették vagy kigúnyolták. A nehéz malomkövet soha nem dobta el, bár nem ismerek nála erősebb íróembert. Legfeljebb egy-két kulőr lokálnyik grumázát rázta meg, ha már nagyon elszemtelenedtek. Nem vette át azt az értelmiségi körökben igen elterjedt szokást, midőn csordába verődve szapulnak ilyen-olyan közszereplőket, kieresztve fékevesztett harciasságukat. Holott mindig is volt elég muníciója és szenvedélye harcba szállni, de azt hiszem, ösztönösen is tudta, nem a személyt kell bírálni, hanem a rendszert. Meg azt is, hogy nem a szó gyűlöletes, hanem a használata. Belső koordinátái jól működtek zavaros időkben is. Ő idehozta Csoórit és Konrádot, Esterházyt és Görömbeit, Heller Ágnest és Szabó Magdát, a *Jelenkort* és a *Kortársat*, egy asztalhoz ültette a *Holmi* és a *Hitel* íróit és szerkesztőit. Marosvásárhely elképesztően sokat köszönhet neki. Idehozta a magyar irodalom „ötágú sípjának” legnevesebb képviselőit. Bezárkózás helyett kinyitott egy egész várost, ahhoz pedig, hogy merre nyílnak az ajtók és az ablakok, zseniális érzéke van. Jóval tisztábban látszik ma már, hogy ez a mentalitás, lényegében ez az egyetlen mentalitás, vagy nevezzük programnak, stratégiának, politikának, amely a sokat szajkózott „megmaradás” biztosítója.

A jó győzelme nem drámai, nincs helyhez és időhöz kötve. Lassú folyamat, szinte észrevétlen. A győztesek a háborúban tűzik ki a lobogót. A háborúban hirdetik új törvényeket, és ítéleznek az új törvény nevében. A jó győzelmére nem illik a győzelem szó. Inkább integrációs folyamat. Változás. Kiteljesedés. Az álmok megvalósulásának kedvező térszerkezet.

Az igazi harc nem a csatatereken zajlik, hanem bennünk, a fejünkben, a gondolkodásunkban. Képesek vagyunk-e megújulni. Lemondani a hata-

lomról, szóhoz juttatni másokat is. Tudunk-e nagyvonalúak lenni. Saját magunkat le tudjuk-e győzni, vagy sem.

Az észtosztók tagadják a demokrácia hatékonyságát. Élhetetlennek nevezik a demokratákat. Kigúnyolják a háttérben maradót, az altruista cselekvőt. Persze, kiderül, mindig kiderül, mennyire nincs igazuk. A zászlókitűző győzők minden esetben kikopnak az időből, akármilyen derekasan viselkedjenek is.

Természetesen a jövő nem mindig ennyire biztató. Az ember néha a pincében lapul, teljesen egyedül, mert mindenki elhagyta. Ugyanakkor pont a sebezhetősége és az érzékenysége, más szóval az áldozattudata fogja onnan kivezetni.

A demokrata győzelme soha nem véletlen.

És az sem véletlen, hogy Gálfalvi Gyurka puritán értelmiség maradt, ma is az. Ebben is példamutató. Megjelenítője annak az embernek, akivé mégis lehetünk.